

Digitala verktyg och andraspråksutveckling hos vuxna

Hülya Basaran, universitetsadjunkt i svenska som andraspråk, inriktning språk- och kunskapsutvecklande med digitala resurser

2016-12-02

Innehåll

Varför använda digitala verktyg i undervisningen?	2
Digital kompetens – en demokratisk rättighet	2
Digitala verktyg som stöd för lärande.....	3
Digitala verktyg som mål och medel	4
Multimodalitet i undervisningen.....	5
Kommunikation genom sociala medier	6
Didaktisk planering av digitala verktyg i undervisningen	7
Digitala verktyg i skriftspråksundervisningen	8
<i>QR-koder för koppling till digitalt innehåll</i>	<i>9</i>
<i>Användning av blogg</i>	<i>10</i>
<i>Skriva med talsyntes.....</i>	<i>12</i>
<i>Skapa multimodala genomgångar med skärminspelning</i>	<i>13</i>
<i>Skapa multimodala berättelser</i>	<i>14</i>
<i>Spara och dela filmklipp</i>	<i>14</i>
<i>Skapa filmer med animeringar och avatarer</i>	<i>15</i>
<i>Skapa interaktiva anslagstavlor.....</i>	<i>16</i>
<i>Skapa interaktiva övningar för formativ bedömning</i>	<i>17</i>
<i>Dela och lagra digitalt innehåll.....</i>	<i>18</i>
<i>Hitta bilder.....</i>	<i>19</i>
Exempel på hur lärare arbetar med digitala verktyg.....	20
Inspirationsfilmer	20
Referenser	22

Varför använda digitala verktyg i undervisningen?

Varför behöver vuxna elever i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (i fortsättningen sfi) och kommunal vuxenutbildning i svenska som andraspråk på grundläggande nivå (i fortsättningen sva på grundläggande nivå) lära sig att använda digitala verktyg? Svaret är enkelt, nämligen att varje vuxen medborgare behöver ha en digital kompetens för att kunna delta i arbetsliv, vardagsliv och samhällsliv.

I [läroplanen för vuxenutbildningen 2012](#) framgår det att ett av vuxenutbildningens mål är ”att varje elev är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och arbetsliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket”. Rektorn har ett särskilt ansvar för att ”utbildningen utformas så att eleverna, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bl.a. bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel” (Skolverket 2012:5). Sfi och sva på grundläggande nivå omfattas av läroplanen för vuxenutbildningen.

Digital kompetens – en demokratisk rättighet

De kunskaper och färdigheter som vi behöver för att aktivt delta i dagens kunskapssamhälle beskrivs i [EU:s åtta nyckelkompetenser för livslångt lärande](#), varav digital kompetens utgör en. Dessa kompetenser ses som viktiga för personlig utveckling, social sammanhållning, aktivt medborgarskap och anställning. Att verka i det dagliga livet kräver digital kompetens, vilket beskrivs innefatta ”säker och kritisk användning av informationssamhällets teknik samt grundläggande färdigheter i informations- och kommunikationsteknik (IKT)”.

Digitalt läsande och skrivande används dagligen av människor i det svenska samhället och alla behöver lära sig att använda det för olika syften. I kursplanen för sfi framgår det att eleven ska ”utveckla sin kompetens att använda olika digitala verktyg och hjälpmedel för information, kommunikation och lärande ([Förordning \(2009:2\) om kursplan för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare](#)). Detta innebär att du som lärare i planeringen av undervisningen bör ge eleverna möjlighet till progression inom digital kompetens.

Digitala verktyg som stöd för lärande

Digitala verktyg kan stimulera och underlätta utvecklingen av skriftspråksfärdigheter i svenska och även på modersmålet. När eleverna i ett tidigt stadium i språkundervisningen får möjlighet att kombinera meningsfulla uppgifter med digitala verktyg för att lära och kommunicera utvecklas deras digitala kompetens. Här följer exempel på aktiviteter som kan vara betydelsefulla i stärkandet av elevernas självkänsla och ge en god start i utvecklingen av den digitala kompetensen:

- att kunna starta och stänga av en dator eller annat digitalt verktyg,
- att logga in och logga ut ur digitala tjänster,
- att använda sök- och översättningstjänster,
- att navigera på internetsidor och appar (mobilapplikationer),
- att använda sig av tangentbord för att kommunicera.

Vidare kan digitala verktyg ge eleverna möjlighet att arbeta växelvis på modersmålet och svenska, exempelvis via fjärrundervisning eller distansundervisning.

Tre positiva aspekter av användningen av digitala verktyg som kan lyftas fram är *individualisering*, *återkoppling* och *flerspråkighet*. Dessa aspekter introduceras här och exemplifieras i avsnittet ”Digitala verktyg i skriftspråksundervisningen”.

Individualisering

Med digitala verktyg kan du som lärare anpassa undervisningen utifrån elevernas behov. Att ta tillvara de möjligheter som digitala verktyg erbjuder skapar flexibilitet i undervisningen och gör att eleverna känner sig delaktiga när de får uppgifter där de lyckas i och med ett aktivt medskapande.

Andraspråksutvecklingen kan bygga på elevernas styrkor där exempelvis elever som föredrar att tala svenska kan spela in sin berättarröst för att sedan lyssna och skriva med talsyntes som stöd i en surfplatta eller dator. I filmer kan textstycken läsas upp medan en markör följer den upplästa texten. På så sätt kan eleven träna på läsning hemifrån med en dator, surfplatta eller smart telefon. Du gör sedan materialet tillgängligt exempelvis via en blogg eller en lärplattform vars innehåll eleverna kan nå via genvägar såsom QR-koder (se avsnittet ”QR-koder för koppling till digitalt innehåll”).

Eftersom språkutveckling är en social process bör man tänka på att använda digitala verktyg på ett sätt som gör att eleverna inte blir för ensamma i sitt lärande. Det finns digitala verktyg som möjliggör interaktion både mellan lärare och elever samt elever sinsemellan. Digitala verktyg kan även göra det möjligt för elever att använda sitt modersmål som verktyg för sitt eget lärande, t.ex. i form av digitala ordböcker och ljudböcker på modersmålet. Genom att aktivt arbeta med olika digitala verktyg kan

eleven lära sig hur det egna lärandet bäst går till. Här kan du ge eleven konkreta studietekniska råd när det gäller arbetet med multimodalt material, (material som innehåller såväl text som ljud, bild och rörlig bild).

Återkoppling

Interaktiva övningar på webben och i appar innebär bland annat att eleven kan få direkt återkoppling om svaret är rätt eller fel. Detta i kombination med att övningarna är multimodala innebär att andraspråksinlärare kan utveckla språket utan att vara beroende av skriftspråket men det kan också vara en väg in till skriftspråket. Du som lärare bör skaffa dig en överblick över hur det går för eleven medan han eller hon övar med den här typen av interaktiva övningar för att kontinuerligt kunna bistå med formativ återkoppling, det vill säga återkoppling som bekräftar vad eleven kan, hur elevens språkutveckling ser ut och vad eleven behöver träna vidare på. Att eleven får facit innebär med andra ord inte att eleven ska lämnas ensam med uppgiften.

Appar erbjuder ofta möjligheter till skriftspråkutveckling med hjälp av statisk eller rörlig bild, ljud och text och eleven kan få direkt återkoppling efter varje svar. Detta gör att eleven kan träna svenska genom att lyssna och få stöd i att hitta rätt svar samt repetera ord, fraser och meningar i svenska för att befästa dem (Basaran, 2016). Använd verktygen för att kombinera facitfunktionen med att ge individuell formativ återkoppling när det gäller elevens språkutveckling i det aktuella momentet. Du kan spela in ljud- eller filmklipp för att ge återkoppling. Då det är möjligt kan återkopplingen även ges på elevens modersmål.

Flerspråkighet

Eftersom elever i sfi och sva på grundläggande nivå kommer från olika delar av världen är det en fördel att ta vara på de digitala verktygens möjligheter till användning på andra språk än svenska. I en surfplatta eller smart telefon kan man exempelvis infoga tangentbord på olika språk och växla mellan tangentborden när man skriver. Det gör det möjligt för eleven att först skriva text på det språk man behärskar och sedan översätta texten till svenska med hjälp av ett översättningsverktyg, göra sökningar på internet eller växla mellan olika språk när eleven skriver en text.

Digitala verktyg som mål och medel

I kursplanen för sfi framgår det att utbildningen syftar till att ge vuxna invandrare språkliga redskap för kommunikation och aktivt deltagande i vardags-, samhälls- och arbetsliv ([Förordning \(2009:2\) om kursplan för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare](#)). Dessa språkliga redskap bör

inbegripa digitala verktyg då vi i dagens samhälle använder dessa i vår vardag. Några exempel på vanliga aktiviteter är att:

- söka information på internet,
- svara på meddelanden,
- kommunicera via text, bild, ljud eller film,
- fylla i digitala formulär,
- ställa sig i bostadskö,
- kolla vädret,
- kolla när nästa buss eller tåg går,
- boka tid hos vårdcentral,
- etc.

Att utveckla sin förmåga att använda och kunna kommunicera via digitala verktyg kan därför ses som en demokratisk rättighet.

Vidare kan digitala verktyg också användas som ett hjälpmedel i skriftspråksutvecklingen, eftersom de erbjuder multimodala läraaktiviteter där skrift och tal används i kombination med bild, ljud, film och animationer. Genom digitala verktyg kan undervisningen individualiseras och varieras ytterligare, samtidigt som det finns möjligheter för eleverna att arbeta med övningar utanför skolan/verksamheten om de har tillgång till dator, surfplatta eller smart telefon.

Vuxna andraspråksinlärare har olika livserfarenheter och detta gäller även användningen av digitala verktyg. Vid kartläggningen av eleverna på sfi och sva på grundläggande nivå är det relevant att fråga om, hur och för vad eleverna använder sig av olika digitala verktyg såsom smarta telefoner och sociala medier. Dessa erfarenheter och intressen bör tas tillvara för planeringen av den fortsatta undervisningen.

Multimodalitet i undervisningen

Multimodalitet är inget nytt fenomen utan handlar om att olika uttrycksformer samspelar för att kommunicera något till mottagaren. Dessa uttrycksformer kan vara text, symboler, bilder, ljud, filmer och animationer. Samspelet mellan dem har blivit enklare i och med den tekniska utvecklingen (Basaran 2016). Utmaningen för dig och dina elever är att förstå hur ni kan använda dessa olika uttrycksätt på bästa sätt i skriftspråksutvecklingen.

Elever som är i början av sin skriftspråksutveckling kan gynnas i sin andraspråksutveckling när de ser sambanden mellan bokstavsljud, ord och meningar med hjälp av digitala verktyg. Uppläsning kan exempelvis ske i en app samtidigt som eleverna kan se en rörlig markör som visar var någonstans i texten de befinner sig. När eleven skriver en elektronisk text via tangentbordet i en app eller på en dator blir talsyntes ett stöd och skrivriktningen tydliggörs. Samma text kan skrivas ut eller skrivas ned för hand i en skrivbok eller på en tavla. Texten kan spelas in och sedan användas som stöd där eleven lästränar genom att lyssna och följa med i texten. Med ljudinspelningar kan eleverna lyssna på sig själva, på dig eller på varandra, träna läsning och stärka sin fonologiska medvetenhet.

Kommunikation genom sociala medier

Datorer, surfplattor, smarta telefoner och andra digitala verktyg har skapat kulturer där vi kommunicerar och möts i olika domäner på internet, via så kallade sociala medier. Sociala medier är en samlingsbeteckning för de webbplatser och appar där det finns möjlighet för kommunikation och social interaktion. Inom sociokulturell teori menar man att lärande är en social process som sker i kommunikation och samspel mellan individ och omvärld (Säljö, 2000) och med dagens teknik har kommunikation och lärande fått en vidare innebörd när tid och plats inte längre utgör hinder.

Sociala medier kan man använda elev-elev, lärare-elev eller elev-omvärld. För att dela och kommunicera används flera uttrycksätt som text, bild, ljud, film och animation. Det innebär att personer som ännu inte har lärt sig avkoda kan läsa och tolka bilder, ikoner och symboler och använda dessa för att kommunicera, samt använda dessa som stöd till skriftspråket. Ett sätt att få elever att börja lära sig navigera för att hitta information är att använda sig av en klassblogg eller en gemensam grupp i sociala medier. Det finns också exempel där lärare kommunicerar med eleverna genom att skapa en grupp i en app. I appen kommunicerar du och eleverna genom att skicka texter, bilder, filmer och ljudmeddelanden.

Som lärare kan du fundera över följande i användningen av digitala verktyg i skriftspråksundervisningen:

- Hur kan sociala medier användas i undervisningen?
- Vilka möjligheter skapas genom att använda sociala medier?
- Vilka förmågor utvecklar eleven genom att använda sociala medier?
- Vilken betydelse har sociala medier för elevens integration i samhället?

Didaktisk planering av digitala verktyg i undervisningen

Tillgången till digitala verktyg inom vuxenutbildningen varierar från skola till skola. Fundera över hur digitala verktyg kan användas i undervisningen utifrån din och dina elevers specifika tillgång. Ta reda på hur elevernas vardag ser ut och vilket behov de har vad gäller digital kompetens och vilken progressionstakt är rimlig i användning av digitala verktyg. I de flesta klassrum finns någon typ av digitala verktyg och eleverna kan ha privata smarta telefoner. Arbetet med digitala verktyg kräver en didaktisk planering som inkluderar frågor om vad, hur och varför (läs mer på Skolverkets sida [Didaktik – vad, hur och varför](#)). Digitala verktyg ska inte vara ett mål i sig i undervisningen, utan de är just verktyg för hur man arbetar med någon del av elevernas språkutveckling. När man börjar ett arbete behöver eleverna veta vad de ska göra och hur, vilket lärande som ska ske och vad som förväntas av dem. Är man flera lärare som undervisar samma grupp av elever kan det vara en fördel att diskutera detta med varandra och skapa rutiner så att eleverna känner igen sig i arbetssätt. Din roll som lärare är av stor vikt för att sätta de digitala verktygen i ett pedagogiskt sammanhang som gynnar lärandet. Fundera gärna tillsammans med andra lärare hur dina elever kan utveckla sin digitala kompetens stegvis men kontinuerligt mellan de olika nivåerna i sfi och vidare inom sva på grundläggande nivå. Den snabba förändringen i kunskapssamhället där tekniken har blivit en naturlig del innebär att du behöver reflektera och föra en levande diskussion kring hur undervisningen bör se ut för att succesivt öka elevens grad av självständighet med digitala resurser och för att ge eleven möjlighet att effektivt öva på det som du senare kommer att bedöma utifrån kursens mål.

För att läsa mer om vilka frågor du kan ställa dig när det gäller val av digitala verktyg i undervisningen har Skolverket sammanställt en [Checklista för digitala lärresurser](#). Frågorna utgår från nedanstående rubriker:

1. Praktisk funktion.
2. Pedagogisk kvalitet.
3. Didaktisk nytta.

Frågorna kan användas som utgångspunkt i den didaktiska planeringen där digitala verktyg används och gärna diskuteras tillsammans i arbetslag eller med andra kollegor.

I boken *Webbaserad alfabetisering* har författaren och sfi-läraren Ivana Eklund (2016) skapat en checklista som hon kallar AAAAA-modellen. Listan kan vara ett stöd när du använder digitala verktyg i undervisningen och punkterna innebär att du ska sträva efter att ha med alla delar:

- Attraktivitet – Eleven känner lust och nyfikenhet till innehållet.
- Användbarhet – Eleven känner att innehåll och kunskap är relevant i vardagslivet.

- Anpassning – Materialet är anpassat till elevens förutsättningar och språkliga nivå.
- Audiovisualitet – Materialet är multimodalt.
- Aktivitet – Eleven stimuleras till att arbeta med innehållet, tillsammans med andra.

Digitala verktyg i skriftspråksundervisningen

Elever i sfi och sva på grundläggande nivå har olika erfarenheter med sig av att läsa och skriva. Några elever kanske kan läsa och skriva med ett annat skriftspråkssystem, andra kan inte läsa och skriva på sitt modersmål och några kan läsa och skriva med ett skriftspråkssystem som liknar svenskan.

Oavsett vilka erfarenheter eleven har med sig så innebär studierna att eleven ska lära sig att läsa och skriva på ett andraspråk, nämligen svenska. Eftersom all ny inläring bör bygga på tidigare kunskaper och erfarenheter är det en utmaning för elever som inte behärskar att läsa och skriva på sitt modersmål att lära sig grundläggande läs- och skrivfärdigheter på ett främmande språk. Att göra det bästa möjliga av situationen ställer krav på både inlärare och lärare.

Talet är ett viktigt stöd och bör komma före skriften och därför kan uppgifter som innehåller ord, fraser och meningar från meningsfulla sammanhang och vardagsnära situationer kommuniceras muntligt innan de skrivs. När eleverna först behärskar att tala på svenska och har fått en muntlig förståelse i ämnet gynnas deras läs- och skrivinläring. Att gå från meningar, fraser, ord och ljud till tecken med uppgifter som kopplas till praktisk användning i vardagen kan motivera deltagarna. En bra start är att skapa texter tillsammans där elevernas muntliga kommunikation utifrån ett givet ämne är grunden till skriftspråket och där alla elever bidrar till textskapande utifrån sina förutsättningar.

Det finns flera metoder för att lära sig att läsa och dessa delas in i två huvudgrupper: syntetiska och analytiska metoder. Oavsett vilken metod som används inom läs- och skrivinläring kräver det att eleven har förstått att ord kan delas upp i fonem och att fonem kan ljudas samman till ord. Det hjälper alltså inte hur många bokstäver man än kan om man inte har förstått denna princip (Lundberg & Herrlin, 2005, s 35).

För att lära sig ljudningsstrategin och knäcka skriftkoden är alltså den fonologiska medvetenheten central. Det finns mängder med appar som elever i sfi och sva på grundläggande nivå kan använda för att träna på förståelsen av samband mellan ljud och symbol. Även om layout och funktioner varierar är många appar uppbyggda för att användaren ska träna på förmågan att urskilja olika bokstavsljud och koppla dem till motsvarande bokstavssymbol. Övningarna bygger på att det visas en bild med tomma rutor som motsvarar varje bokstav i ordet; en röst läser upp vad bilden föreställer

och användaren drar rätt bokstavssymbol till rätt ruta för att på så sätt få fram ordets skrivna form. Fördelen med den här typen av övning är att eleven kan lyssna på vad det som illustreras heter på svenska, lyssna på vad varje enskild bokstavssymbol har för ljud och dra den till rätt plats. Ett tips är att du väljer de appar som använder bokstavsljud och inte alfabetljud. Övningarna är självrättande vilket betyder att eleven får direkt återkoppling genom olika belöningssystem i verktyget. Förutom att träna på fonologisk medvetenhet utökas elevernas ordförråd succesivt.

Apparna följer inte något givet tema utan bygger på att träna fonem-grafem. De kan därför användas som komplement till övrig undervisning. Eleverna kan behöva stöd i vilka strategier de ska använda sig av när de gör övningar i olika appar. Ett sätt kan vara att koppla det digitala verktyget (t.ex. en surfplatta) till tavlan för att använda för genomgång och jobba tillsammans.

Här följer en sammanställning av fler användningsområden för digitala verktyg i skriftspråksundervisningen.

QR-koder för koppling till digitalt innehåll

För att underlätta för eleverna att komma åt olika typer av digitalt innehåll kan du skapa genvägar till innehållet via så kallade QR-koder. En QR-kod kan beskrivas som en motsvarighet till en streckkod men med skillnaden att du själv kan skapa den för snabbare åtkomst till digitalt innehåll. Så här kan en QR-kod se ut:

QR-koden utgör en direkt länk till innehållet du vill att eleverna ska ha tillgång till. Den kan göras tillgänglig för eleverna genom att du skriver ut den på papper, visar den på en storskärm, skickar den som sms eller liknande. För att läsa av QR-koden behöver eleverna antingen en smart telefon eller en surfplatta där man har installerat en app som kan läsa av QR-koder. Eleverna skannar sedan in QR-koden och får tillgång till innehållet. I undervisningen kan man exempelvis skapa QR-koder som gör det enkelt för elever att få tillgång till filmer med genomgångar eller till sidor som de ska arbeta med individuellt eller i grupp. För elever som är i början av sin skriftspråksutveckling blir QR-koder därmed ett stöd i inläringen eftersom de inte ställer krav på att eleverna ska kunna skriva hela webbadresser för att komma åt digitalt innehåll (Eklund, 2016).

Relaterade länkar:

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Användning av blogg

Vad är en blogg?

En blogg är en webbsida som erbjuder ett publiceringsverktyg. Att blogga är att publicera material på en webbsida. Det finns kostnadsfria bloggverktyg med publiceringsmöjligheter och färdiga bloggmallar för att man ska kunna komma igång med bloggarbete. Att starta en blogg och använda den i sin undervisning kräver en grundläggande digital kompetens och får du hjälp med att komma igång med bloggen är den ett verktyg som kan användas på flera olika sätt i undervisningen.

Öppen eller stängd blogg?

När du som lärare skapar bloggen blir du automatiskt administratör för den. Du har genom denna roll högre administrativ behörighet än övriga. Förutom att bloggen skapar möjligheter för eleverna att ta del av material kan den också öppnas och göras publik för omvärlden, förutsatt att eleverna godkänner detta. Att möta mottagare utanför undervisningen kan skapa motivation och bidra till att elever lägger ner mer tid på form och innehåll på materialet som ska publiceras. Eleverna kan publicera texter, bilder, film- och ljudklipp på bloggen för att kommunicera med en autentisk publik. Kommentarer från läsarna kan i sin tur skapa motivation hos eleverna. Samarbete kan planeras och elever som nödvändigtvis inte befinner sig i samma verksamhet kan mötas på en gemensam blogg.

Bloggen i undervisningen

Det finns flera anledningar till varför lärare använder blogg i undervisningen. Vissa lärare i sfi eller sva på grundläggande nivå använder bloggen som publiceringsverktyg för att lägga upp material som eleverna ska jobba med alternativt har jobbat med i undervisningen. På så sätt görs undervisningsinnehållet tillgängligt för alla elever, även de som har varit frånvarande. Bloggen erbjuder möjligheter att publicera inlägg där man kan visualisera sitt budskap med olika uttrycksformer såsom bilder, filmer eller ljudklipp för att illustrera en bloggtext. Film- och ljudklipp

blir ett stöd i elevernas språkutveckling och utökar såväl din som elevens möjligheter till kommunikation.

Det behöver dock inte vara enbart du i egenskap av lärare som skapar och publicerar material som texter, filmer eller ljudklipp för lärande. Bloggen kan användas för att stimulera elevernas skriftliga kommunikation och blir därmed ett utrymme för att publicera egenproducerade texter men också film- och ljudklipp. När eleverna både tar del av och producerar på bloggen skapas tillfällen för att diskutera hur man kan använda sig av teknik och sociala medier för kommunikation och lärande. Genom att använda en webbaserad resurs i form av en blogg lär sig eleverna hur man kan använda sig av olika medier där man bland annat kan publicera skrift, tal och bild för kommunikation, t.ex. efter ett studiebesök. Många elever använder redan sociala medier eller vill göra det för att kunna kommunicera med vänner och familj. Vidare skapar arbetet med bloggen möjligheter att diskutera viktiga frågor som källkritik, upphovsrätt, integritet och internsäkerhet under ett tidigt skede i deras språkutveckling.

En fördel med en blogg är att allt material finns samlat där och att eleverna lär sig att navigera i bloggen för att ta del av material som har publicerats när det bäst passar dem, oberoende av tid och rum. Bloggen är med andra ord öppen dygnet runt och man kan nå innehållet via dator, smart telefon eller surfplatta bara man har tillgång till internet. En fördel med bloggar jämfört med exempelvis lärplattformar är att de sällan kräver någon inloggning, vilket underlättar användandet för eleverna.

Bloggen kan också användas om du vill flippa klassrummet, dvs. att eleverna i förväg får tillgång till bland annat inspelat material. Det kan vara genomgångar du har skapat själv eller som eleverna har skapat, filmklipp, ljudklipp, bilder eller länkar. Bloggen kan ses som en digital resursbank där eleverna har möjlighet att läsa, se och lyssna på innehåll när de vill och så många gånger de vill – innehåll som de själva är med och bidrar till att skapa.

Som lärare har du en viktig roll i att användningen av bloggen kopplas till ett pedagogiskt syfte och att eleverna ges möjlighet att påverka form och innehåll på bloggen samtidigt som all form av kränkning i bloggen inte accepteras.

Relaterade länkar:

[Fakta om bloggar](#)

[Flippade klassrum har både fördelar och nackdelar](#)

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Skriva med talsyntes

Talsyntes är en lyssnafunktion med automatiskt uppläst tal som kan användas som komplement till skriven text. Talsyntes och talande tangentbord innebär att en app eller ett program läser upp bokstavsljud efter varje skriven bokstavssymbol, varje ord efter mellanslag och hela meningar när man har avslutat meningen med punkt, utropstecken eller frågetecken. Ett talande tangentbord återger bokstavsljudet när man trycker på bokstaven. En elev som är i början av sin skriftspråksutveckling kan skriva av ord, fraser och meningar och få stöd när dessa läses upp och eleven kan imitera ljuden. På så sätt kan skrivträning och lästräning kombineras.

Det finns en del val man kan göra i denna typ av appar. I några av dem kan man få hela texten uppläst, reglera läshastighet på talsyntesen och välja om man vill ha rättstavningsfunktionen aktiverad eller inte. Övningsblad med pilar som visar skrivriktningen kan skrivas ut för att träna handstil. I apparna eller programmen kan man synliggöra stödlinjer till texten som skrivs. Detta innebär att eleven med stöd av talsyntesen kan skriva bekanta ord och meningar och sedan skriva av meningarna för hand för att träna handstil eller vice versa. Genom att skapa skrivuppgifter som passar eleverna

kan denna typ av appar användas av alla elever, oavsett var de befinner sig i sin skriftspråksutveckling. Elever som har kommit längre i sin språkutveckling kan producera egna texter och få dessa upplästa.

En annan tillämpning av talsyntes är att du använder en projektor för att visa processen med att skriva ord/texter på en tavla, samtidigt som ett verktyg med talsyntes är aktiverat. Tillsammans hör eleverna ord bokstaveras och läsas upp. Man kan även visa på tavlan hur texter utan interpunktion läses upp med hjälp av talsyntes. Arbete med interpunktion för att avgränsa texten till meningar sker gemensamt och eleverna kan lyssna på skillnaden på texter med och utan interpunktion.

Utöver appar och program med talsyntesfunktion kan läs- och talpennor användas. Genom att föra pennan över ett ord eller kortare text kan man få innehållet uppläst, översatt eller förklarat.

Relaterade länkar:

[Tidsenliga lärverktyg hjälper dem med läs- och skrivsvårigheter](#) (avsnittet ”Talsyntes som hjälpmedel”)

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Skapa multimodala genomgångar med skärminspelning

Det finns många digitala verktyg som möjliggör skärminspelning, det vill säga att du spelar in det som händer på en skärm. Många av verktygen spelar även in tal så att du kan förklara och förtydliga det som visas på skärmen, exempelvis att tala till ett bildspel i Powerpoint. Det finns ofta möjlighet att använda sig av en rörlig markör som också spelas in. När du har spelat in en film kan den i regel sparas och sedan laddas upp på en webbplats såsom [YouTube](#).

Du väljer hur stor del av skärmen som ska spelas in och inspelningen fångar den utvalda ytan. För elever inom sfi och sva på grundläggande nivå kan du använda skärminspelning för att visa hur man navigerar till och på olika webbplatser eller spela in ljud till en presentation.

Relaterade länkar:

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Skapa multimodala berättelser

Det finns appar där man kan skapa egna e-böcker genom att kombinera fotografier, illustrationer, filmer, bilder och ljud. Genom flera olika val i layoutfunktionerna kan boken göras personlig. Du kan skapa en bok som uppstart inför ett arbetsområde och det går att redigera i boken även efter att man har delat den. Eleverna kan skapa berättelser, presentationer och återberätta händelser i denna typ av app som ofta erbjuder möjligheten att skriva text på olika språk.

Relaterade länkar:

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Spara och dela filmklipp

YouTube är en webbaserad samlingsplats för filmer och filmklipp. Den innehåller bland annat filmklipp där människor runtom i världen kan titta på uppladdade klipp och dela med sig av egna

filmklipp. Förutom att YouTube innehåller filmklipp från privatpersoner finns det en hel del professionellt skapade filmklipp med utdrag från nyhetsprogram, musikvideor och utbildningsklipp. Det går att söka efter filmklipp direkt på sidan och det finns många filmklipp som man kan använda i undervisningen för elever i sfi och sva på grundläggande nivå men också många instruktionsvideor till de appar och webbresurser som man väljer att använda. Flera sfi-lärare har idag egna videokanaler på YouTube där de publicerar material och flippar klassrummet. Filmer som är publicerade offentligt är tillgängliga för alla.

Med ett konto på YouTube kan man enkelt ladda upp filmklipp som man har skapat i olika digitala verktyg för att sedan publicera, spara och dela dem. När man laddar upp filmklipp kan man göra dem offentliga, olistade eller privata, vilket i förlängningen innebär olika rättigheter och olika delningsalternativ. Man väljer själv hur lätt det ska vara att hitta filmerna man har publicerat. YouTube är en webbplats men finns även som app för surfplattor och smarta telefoner.

Relaterade länkar:

[Fakta om YouTube](#)

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Skapa filmer med animeringar och avatarer

Det finns appar där användaren kan spela in filmklipp genom att skapa interaktiva animerade figurer, så kallade avatarer. Karaktären skapas genom olika val och man väljer själv avatarens egenskaper i fråga om kön, utseende, klädsel, ansiktsuttryck och så vidare. Själva processen med att skapa sig en avatar kan vara mycket språkutvecklande, kollaborativ och kommunikativ. Man kan enkelt flytta figuren över skärmen och det finns möjlighet att infoga bilder från kamerarullen som bakgrund för figuren. I undervisningen kan appen användas för att skapa muntliga presentationer. Eleverna kan

använda appen i sammanhang där de ska uttrycka sig muntligt, spela in en presentation eller skriva en kortare text som läses upp av avataren. Filmerna kan sparas, delas och laddas upp på t.ex. YouTube, antingen publikt eller dolt.

Relaterade länkar:

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Skapa interaktiva anslagstavlor

Det finns digitala anslagstavlor där man kan skapa innehåll genom digitala post-it-lappar med länkar, bilder, filmer, dokument eller anteckningar. Genom att samla allt material till en digital anslagstavla får man en unik samling av olika medier på samma sida. Skapa en digital anslagstavla inför ett arbetsområde i syfte att ha en samlingsplats för materialet. Eleverna kan enkelt använda sina smarta telefoner (och internet) för att ta del av innehållet. Via sekretessinställningarna kan man välja behörighetsnivåer för deltagarna. Digitala anslagstavlor fungerar också utmärkt om man vill arbeta kollaborativt, vilket gör det möjligt för flera lärare att samla material på en gemensam yta eller att eleverna deltar i och skriver på en gemensam yta. Redan på ett tidigt stadium kan eleverna använda denna typ av verktyg för att träna på att skriva och läsa korta hälsningar och meddelanden.

Relaterade länkar:

[Sju timmar om – Klassrumskommunikation](#) (avsnittet Ta del av)

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Skapa interaktiva övningar för formativ bedömning

Digitala responsverktyg är en typ av webbresurs där man kan skapa interaktiva övningar. För att använda digitala responsverktyg behöver man skapa ett konto, vilket vanligtvis är kostnadsfritt. Övningar i form av t.ex. frågesporter skapas genom att man skriver in frågor och svarsalternativ i verktyget. Det går också att infoga bilder och filmklipp till varje övning och man väljer hur lång tid eleverna har på sig att besvara den. Man genomför övningarna tillsammans i realtid och du kan starta de på tavlan (via dator eller surfplatta). Eleverna använder en dator, surfplatta eller smart telefon för att koppla upp sig till övningen via en tillfällig sifferkod för att sedan välja ett användarnamn. De behöver alltså inte skapa något konto eller uppge någon e-postadress. När alla användarnamn har dykt upp på din skärm startar du den gemensamma övningen. Eleverna får återkoppling om de har svarat rätt och du får återkoppling på vad som behöver repeteras och tränas på ytterligare. Varje enskilt svar kan med fördel diskuteras i klassrummet. Ett slutresultat visas på en resultattavla. Som lärare kan du sedan ladda ned ett kalkylark där varje användarnamn och svarsalternativ redovisas. Man kan använda digitala responsverktyg på flera olika sätt:

- **Förförståelse:** För att stämma av vilka förkunskaper/vilken förförståelse eleverna har inför ett arbetsområde. Samma övning görs sedan i slutet på arbetsområdet för att se vad eleverna har lärt sig, förstått eller inte förstått.
- **Träna ord och begrepp:** Genom att infoga bilder, foton eller filmer till quizen kan eleverna träna på att befästa ord och begrepp. Frågor i övningen kan vara formulerade så att eleverna ska svara sant/falskt, ja/nej alternativt välja rätt ord eller begrepp. Övningar kan skapas för att träna synonymer, ordnyanser, ordbilder, frågeord, ordklasser, satsdelar, matchning mellan ord och bild med mera.
- **Läsförståelse:** Efter en läst text kan eleverna träna på förmågan att läsa och tolka en text. Det kan vara direkta frågor eller frågor som mäter förmågan att läsa mellan raderna. Ett annat sätt att mäta läsförståelse är att låta eleverna besvara påståenden om texten genom svarsalternativ med sant/falskt, ja/nej, vet inte.
- **Grammatik:** Bearbeta grammatiken genom lucktexter där verb eller substantiv konsekvent har ersatts av en lucka där eleverna ska välja rätt ord från svarsalternativen. Det kan vara en lucktext

som utgår från en text som har skrivits gemensamt i klassen. Man kan också ta ställning till om en mening har korrekt ordföljd eller inte (rätt/fel/vet inte).

- **Omröstningar, enkäter och kursutvärderingar:** Digitala responsverktyg passar bra för omröstningar, enkäter och utvärderingar av olika slag.
- **Progression:** Digitala responsverktyg kan användas för progression, uppföljningssamtal kopplade till den individuella studieplanen eller liknande. Var ligger eleven nu jämfört med förra gången övningen genomfördes när det gäller ”ett gott uttal”? Samtalen kan baseras på kursens mål.
- **Läxförhör inom alla ämnen/Befästa kunskaper:** Använd verktyget för att skapa ett traditionellt prov/läxförhör med färdiga svarsalternativ. Varför inte låta eleverna arbeta enskilt eller i par för att lämna in ett förslag på tio frågor och svar som de tycker är viktiga att kunna i arbetsområdet? Välj sedan ut tio frågor och skapa en quiz. Detta är ett roligt sätt att befästa faktakunskaper inom olika ämnen samtidigt som eleverna blir delaktiga och aktiva i undervisningen.

Relaterade länkar:

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Dela och lagra digitalt innehåll

Via digitala verktyg kan man få tillgång till diverse delningsfunktioner som gör det möjligt att överföra texter, bilder och filmer mellan olika enheter. Denna funktion kan exempelvis användas om eleverna har skrivit texter i digitalt format som sedan förs över till din enhet via delningsfunktionen för att därefter skrivas ut och/eller projiceras på tavlan i klassrummet.

Det finns även molntjänster som erbjuder webbaserad redigering av dokument för ordbehandling, kalkylblad och presentationer. Här kan du och dina elever kollaborativt arbeta i samma dokument.

Relaterade länkar:

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Hitta bilder

Via internet har du som lärare fantastiska möjligheter att tillsammans med dina elever hitta bilder som kan användas i undervisning och i skolarbeten av olika slag. I Skolverkets [Kolla källans idélåda](#) finns blogginlägg som beskriver hur du kan hitta fria bilder men även texter och musik. Allt material som tipsas om i blogginläggen är inte [Creative Commons](#)-märkt, men det är fritt att användas i bland annat undervisning. Det finns också webbplatser som innehåller bildbanker med bilder för gratis nedladdning och fri användning i ett ickekommersiellt syfte.

Relaterade länkar:

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Exempel på hur lärare arbetar med digitala verktyg

Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC) vid Stockholms universitet är ett nationellt resurs- och utvecklingscentrum vars ansvarsområde är svenska som andraspråk, inklusive sfi och sva på grundläggande nivå. På följande sida låter NC några lärare ge exempel på hur man kan integrera digitala verktyg i sin undervisning: [Vilka digitala verktyg kan användas i litteracitetsundervisningen?](#)

Här är en QR-kod som leder direkt till sidan:

Inspirationsfilmer

Filmerna nedan visar inspelade sekvenser från autentiska undervisningssituationer samt intervjuer med lärare och experter kopplade till användningen av digitala verktyg i sfi och sva på grundläggande nivå. Här kan du få inspiration från hur olika verksamheter arbetar med litteracitetsutveckling med stöd av digitala verktyg.

[Att använda digitala verktyg – varför?](#)

[Att använda digitala verktyg – appar](#)

[Att använda digitala verktyg – klassblogg](#)

[Att använda digitala verktyg – surfplatta](#)

[Att kombinera modersmålsstöd och digitala verktyg i undervisningen](#)

Referenser

Basaran, Hülya (2016). *Nyanlända elever i mitt klassrum: språkutveckling med digitala resurser*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Eklund, Ivana (2016). *Webbaserad alfabetisering*. Stockholm: Natur och Kultur.

Förordning (SKOLFS 2009:2) om kursplan för Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.

Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

Herrlin, Katarina & Lundberg, Ingvar (2005). *God läsutveckling: Kartläggning och övningar*, 2 utök. uppl. Stockholm: Natur och Kultur.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma.